

УДК 339.924:339.542:338.432

Саконова Т.О.

*кандидат економічних наук, доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

Федірець О.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ РИНОК ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ОРІЄНТИР ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

UKRAINE INTEGRATION IN WORLD MARKET AS STRATEGIC REFERENCE-POINT OF AGRARIAN ENTERPRISES' FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

АНОТАЦІЯ

У статті проведено аналіз основних перспектив українських аграрних формувань у світовий ринок. Визначено вплив інтеграції на економічну ефективність у сучасному товарному господарстві. Визначено переваги для успішної інтеграції в систему світового аграрного ринку. Охарактеризовано основні напрями підтримки аграрного сектора реалізовані урядом України. Визначено основні умови використання переваг підписання Угоди про асоціацію України з ЄС для вітчизняних виробників.

Ключові слова: інтеграція, світовий аграрний ринок, експорт, державна підтримка, аграрний бізнес.

АННОТАЦИЯ

В статье проведен анализ основных перспектив украинских аграрных формирований в мировой рынок. Определено влияние интеграции на экономическую эффективность в современном товарном хозяйстве. Идентифицированы преимущества для успешной интеграции в систему мирового аграрного рынка. Охарактеризованы основные направления поддержки аграрного сектора реализованы правительством Украины. Очерчены основные условия использования преимуществ подписания Соглашения об ассоциации Украины с ЕС для отечественных производителей.

Ключевые слова: интеграция, мировой аграрный рынок, экспорт, государственная поддержка, аграрный бизнес.

ANNOTATION

In article the conducted basic prospects' analysis of the Ukrainian agrarian forming is in a world market. Certain influence of integration is on economic efficiency in a modern commodity economy. The identified advantages are for successful integration in the system of world agrarian market. Describe basic directions of support agrarian sector realized by the Ukraine government. Outline basic terms of taking advantage of Agreement about Association Ukraine EU for domestic producers.

Keywords: integration, world agrarian market, export, state support, agrarian business.

Постановка проблеми. На сьогодні ключовим елементом розвитку світової економіки є міжнародна економічна інтеграція. Відповідно збільшення обсягів реалізації товарів і послуг та розширення їх асортименту, підвищення ефективності господарської діяльності є головними цілями цього процесу. Зважаючи на перспективи досягнення зазначеного вітчизняними аграрними формуваннями, необхідність інтеграції України у світове господарство на сьогодні є нагальною потребою. При цьому актуальною проблемою, що стоїть на цей час перед

виробниками сільськогосподарської продукції, є обґрунтування напрямів підвищення конкурентоспроможності національної економіки і завоювання власних позицій на міжнародному ринку.

Для реалізація такого складного завдання в сучасних умовах надзвичайно гострою стоїть потреба в розробці на державному рівні чіткої тактики та стратегії входження вітчизняних підприємств на світові ринки. Тому одним із ключових чинників інтеграції України до світового господарства є створення механізму підтримки експорту шляхом підвищення можливостей вітчизняних підприємств виготовляти та реалізовувати продукцію, яка відповідає вимогам світового ринку за ціною, якістю і рівнем сервісу. Україна має достатні трудові та природні ресурси, сировинну базу, відповідні виробничі потужності для того, щоб зайняти чільне місце у світовому господарстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній літературі питанням інтеграції українського агросектора у світове господарство та дослідженням її впливу на економічну ефективність аграрних формувань приділяється увага таких провідних економістів, як О. Бородіна, А. Вдовиченко, В. Нагайник, Б. Пасхавер, О. Шпикуляк, В. Юрчишин, але окремі теоретичні та практичні аспекти цієї проблеми потребують ґрунтовного опрацювання.

Мета статті – аналіз основних перспектив українських аграрних формувань у світовий ринок та визначення впливу інтеграції на економічну ефективність у сучасному товарному господарстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головне завдання, що стоїть перед підприємствами аграрного сектора економіки в межах інтеграції України у світовий аграрний ринок, – це зростання якісного сільськогосподарського виробництва, надійне забезпечення країни харчовими продуктами та сільськогосподарською сировиною, об'єднання зусиль усіх галузей комплексу для одержання економічно та соці-

ально бажаних кінцевих результатів. Наразі виникає необхідність подолання економічної кризи, яка охопила й аграрну сферу України, пов'язаної, насамперед, політичними та соціальними негативними зрушеннями в країні та світі, з наявністю державного монополізму і недостатнім розвитком досконалої конкуренції.

Вітчизняне сільське господарство кардинально відрізняється від закордонного (маємо на увазі розвинені країни). Іноземний досвід ведення агробізнесу характеризується:

– по-перше, значно меншою часткою аграрного виробництва в ВВП країни, а отже, меншою залежністю від галузі сільського господарства (в Україні (станом на 2015 рік) частка становить 10,4%, у Німеччині – близько 1,0%, у США – 2,0, у Франції – близько 4,0%, у Польщі – 6,0%) [1–5];

– по-друге, більша підтримка державою аграрного сектора порівняно з Україною, оскільки відбувається у межах чітко сформованої стратегії розвитку галузі;

– по-третє, відсутність гострих соціальних проблем у сільській місцевості, на відміну від вітчизняних реалій. 2–3% населення, що працює в сільському господарстві й аграрному секторі, забезпечують продовольством внутрішнє споживання, і роблять свої держави великими експортерами в тих або інших сегментах світового продовольчого ринку. Працівники-аграрії суттєво відрізняються від звичного нам аграрника: керівник має визначений стратегічний та оперативний план розвитку, автоматизоване та механізоване виробництво, колектив, який має чіткі мотиваційні установки, дотримується правил дисципліни праці тощо. Найбільше заохочується – креативний, нестандартний та інноваційний підхід до вирішення виникаючих проблем. Ці ознаки ефективного господарського процесу зумовлюють продукування конкурентоспроможного продукту (як якісних позицій, так і цінових);

– по-четверте, наявність переваг, які надає НТП, результати якого широко та перманентно застосовуються у виробництві та управлінні. Провідні світові аграрні виробники розуміють необхідність і важливість зменшення часового лагу введення інновацій у господарську діяльність. Неefективне використання ресурсів і низький технологічний рівень виробництва – це ознаки вітчизняного аграрного виробництва;

– по-п'яте, спрямованість на випуск та реалізацію готової продукції, на відміну від вітчизняної сировинної орієнтації.

При цьому Україна має переваги для успішної інтеграції в систему світового аграрного ринку, зокрема:

1) досить високий рівень розвитку науки;

2) географічний, транспортний та ресурсний пріоритети;

3) працелюбність як одна з рис менталітету українців та досить висока кваліфікація виробничого персоналу;

4) дешевизна робочої сили;

5) сприятливий природно-кліматичний потенціал регіонів;

6) зміна соціальних моделей (збільшення «інтенсивності», «ритму» життя та популяризація «здорового стилю життя» зумовлює необхідність задоволення попиту в екопродукції, вже готової для споживання).

Значна частина аграрного бізнесу, наприклад, європейських країн, зосереджена в руках фермерських господарств. В Україні ж експортний потенціал формують головним чином особливо великі господарські структури холдингового типу. За літературними даними, їх діяльність у західному регіоні охоплює більше третини, а в південних, окремих східних і центральних областях – понад 60% земель [6]. Зрозуміло, що такі формування мають багато переваг, які, зокрема, полягають у значно більшій можливості залучення інвестицій для розвитку сільського господарства; формуванні великих товарних партій однорідної продукції, виведенні їх на віддалені, в тому числі іноземні ринки, оминаючи місцеві монополні посередницькі організації; зниженні собівартості продукції за рахунок ефекту масштабу; використанні кваліфікованих фахівців. Використовуючи земельні угіддя площею 10–40 тис. га, такі організації виробляють обмежену за асортиментом спрямовану на експорт продукцію: зерно (озима пшениця, кукурудза, ячмінь), соя, насіння ріпаку і соняшнику. Вони перетворюють сільське господарство України в сировинний придаток високорозвинених країн [7].

Середній розмір американської ферми становить 175 га, а найбільші господарства обробляють 1,0–1,5 тис. га; у Франції ці показники становлять відповідно 50 і 200 га. У нових землях ФРН, за останніми даними, середній розмір фермерського господарства становить 63 га, кооперативу – 1,4 тис. га. За вітчизняними мірками – це невеликі господарства [7]. Масштабна присутність на світових ринках та забезпечення високої конкурентоспроможності досягається двома шляхами, що відрізняються від української практики. Перший – це ефективна підтримка формування рівноцінних з іншими галузями умов відтворення в усіх господарствах, незалежно від розмірів, другий – сприяння об'єднанню фермерів на некомерційних засадах як для організації спільного виробництва, так і для просування продукції на ринок.

З огляду на вищезазначене, вважаємо за доцільне вказати на той факт, що українські малі та середні за розміром аграрні підприємства можуть успішно експортувати власну продукцію. Для цього, крім врахування світового досвіду, необхідно забезпечити відповідну якість продукції (в нашій державі, зокрема, європейські принципи на рівні законодавства впровадженні на 30–40%. Але українські підприємства індивідуально працюють над впровадженням європейських стандартів якості

та безпечності своєї продукції) [8] та постійну наявність її; конкурентну ціну, реалізуючи ці вимоги через відповідний рівень інноваційності (як продукту, так виробничого та менеджерського процесу); високий рівень орієнтації на споживача (для цього, в першу чергу, необхідно визначити ключові іноземні ринки для обраного експортного товару; бути готовим адаптувати товар та/або упаковку для кращого задоволення потреб іноземних ринків).

Таким чином, окреслюючи перспективи інтеграції України у світовий аграрний ринок, треба орієнтуватися на його конкурентні переваги на ринках продовольства, бо відомо, що світовий попит на аграрну продукцію буде зростати. Насамперед доцільною буде пропозиція необхідності підвищення ефективності державної підтримки аграрного сектора економіки з метою формування сприятливих умов для реалізації потенціалу його зростання, зміцнення матеріально-технічної бази, а також здобуття конкурентних переваг на світових ринках. Зокрема, підтримка має спрямовуватися також у напрямі малих форм господарювання в сільському господарстві (особливо щодо активізації кооперативних процесів).

Щодо фермерських господарств, то на сьогодні в Україні на сьогодні діють понад 40 тисяч таких господарств, які вирощують овочі, фрукти, інші сільськогосподарські культури, виробляють молоко, м'ясо, – по суті, все, що відповідає потребам ринку. Разом з агробізнесом середнього рівня вони забезпечують продовольчу безпеку країни, дають роботу тисячам працівників [9].

Державна підтримка сільського господарства в Україні реалізується на цей час через запроваджені податкових змін. Агровиробники в цілому не проти податкових змін, але вони не згодні з тим, як ці зміни приймаються і впроваджуються. Не можливо другий рік поспіль приймати кардинальні зміни в оподаткуванні й ухвалювати їх через 6 днів. У цілому для нормального функціонування будь-якого бізнесу дуже важлива стабільність і передбачуваність податкового законодавства, можливість планування податкових витрат і платежів.

Основні моменти, запроваджені урядом:

- відміна спецрежиму ПДВ для аграріїв. Згідно з новими умовами в рослинництві 85% ПДВ має оплачуватися до бюджету, а 15% залишатися виробникові, у молочному скотарстві діє пропорція 20:80, а для виробників іншої продукції тваринництва, крім продукції ВРХ, діє пропорція 50:50;

- збереження єдиного податку 4-ї групи (до 2015 року – фіксований сільськогосподарський податок), але з підвищеними ставками податку. Це порівняно з 2014 роком підвищення приблизно в 40 раз. У 2015-му – підвищення було в 21 раз. Тобто в 2014 році це було 6 грн/га, в 2015 – 120–130 грн/га, в 2016 – буде 216 грн/га.

Але сільгоспвиробники розуміють: якщо не буде цього податку, сільські ради залишаться без бюджетів, оскільки сільські бюджети формуються переважно за допомогою єдиного податку. За умови його відміни громади взагалі б не отримували або отримували б мізерні кошти для власних потреб. А найголовніше – ідея децентралізації для села, яка була запропонована, була б знищена;

- залишилася норма, відповідно до якої за будівлі й споруди не платиться податок на нерухомість.

Відміна спецрежиму автоматично викликає підвищення цін на сільгосппродукцію на внутрішньому ринку, забезпечує підтримку «обраних» експортерів і боляче б'є по внутрішньому сільгоспринку. Тому уряду потрібно замислитися над системою дотування вже у цьому році, в першу чергу, для тваринництва. Хоча, відповідно до угоди про СОТ, ми обмежені цифрою у 3 млрд грн. Враховуючи вимоги СОТ та корупційний фактор прямої бюджетної підтримки, однозначно необхідне вдосконалення механізму непрямой державної підтримки АПК, оскільки успішне функціонування на зовнішньому ринку має бути забезпечене ефективною діяльністю в середині країни: експортна діяльність та діяльність на внутрішньому ринку має бути збалансовано розвиненою.

Щоб скористатися перевагами підписання Угоди про асоціацію України з ЄС, необхідно, щоб товар мав українське походження. Угода дає можливість самостійно декларувати походження товару, якщо вартість партії не перевищує 6 000 євро. Також введено статус «уповноваженого експортера», який дає експортеру змогу підтверджувати походження будь-якої партії товару, незалежно від її вартості, без звернення до митних органів за сертифікатом походження EUR 1. Крім того, для більшості сільськогосподарських товарів і харчових продуктів необхідне надання гігієнічного сертифіката (сертифіката здоров'я), який підтверджує, що товар відповідає вимогам ЄС.

Зокрема, потребує висвітлення стаття видатків у держбюджеті-2016 щодо здешевлення кредитів для сільськогосподарських товаровиробників. А це – 300 млн грн. Яким чином і через які банки буде проводитися кредитування? Потрібно вимагати публічності в реалізації цього питання. Не забуваймо, що вимогами СОТ передбачено суму дотацій на АПК, що не перевищує 3 млрд грн. У держбюджеті-2016 намічено лише 1,5 млрд грн на держпідтримку аграріїв, тобто половину. Варто внести відповідні зміни до чинного бюджету й передбачити не 300 млн грн на компенсацію за кредитами, а 1,8 млрд грн у цілому. Таким чином, ми простимулюємо і банківський сектор за рахунок росту ділової активності аграріїв, а також забезпечимо фінансовими ресурсами фермерів для посівної кампанії чи збору урожаю.

Підтримка аграрного бізнесу у зазначеному напрямі, на наш погляд, дасть змогу не лише забезпечити можливість інтеграції у світовий аграрний ринок, а й забезпечити Україні продовольчу незалежність, раціональне використання земельних угідь, загальну соціально-економічну стабільність.

Висновки. Отже, для подальшої інтеграції у світовий економічний простір в Україні слід проводити внутрішні реформи, які сприятимуть покращенню її іміджу на міжнародній арені. Завдяки чому наша країна зможе стати рівноправним членом міжнародних економічних відносин і займе належне місце в глобальній економіці, але лише за умови реалізації ряду заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності національних підприємств на світовому ринку. Зважаючи на це, зовнішня та регіональна політика держави, а також стратегія зовнішньоекономічної діяльності українських суб'єктів господарювання мають бути спрямовані на посилення позицій України в системі міжнародного поділу праці; підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств та розширення ринків збуту; покращення структури експорту; досягнення стійкого економічного зростання, а отже, підвищення добробуту населення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Україна ввійшла в топ 10 залежних від аграріїв європейських країн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agravery.com>.
2. Економіка Германи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://weic.info>.
3. Господарство США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukr-tur.narod.ru>.
4. Франція. Загальна характеристика господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://geoknigi.com>.
5. Господарство Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukr-tur.narod.ru>.
6. Пасхавер Б. Аграрний сектор: час принципово змінити орієнтири розвитку / Б. Пасхавер, В. Юрчишин, О. Бородіна // Дзеркало тижня. – 2010. – № 26. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gazeta.dt.ua>.
7. Вдовиченко А. Поєднання держави і бізнесу – головна умова підвищення конкурентоспроможності України в період глобалізації та фінансово-економічної кризи / А. Вдовиченко, В. Нагайник // Економіка. Управління. Інновації : електронне наукове фахове видання. – 2009. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua>.
8. Лапа В. 250 українських агрокомпаній вийшли на ринок ЄС / Лапа В [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agrofond.gov.ua>.
9. Шпикуляк О. Інститут аграрного ринку : [монографія] / О. Шпикуляк. – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – 480 с.